

Turiny

II dalis

Kaip mokytis su vadovėliu?	4
----------------------------	---

IV ciklas

Kaip menas gali padėti suaugti?	6
Ko gali išmokti jaunas žmogus sudėtingose situacijose?	8
1. Ką atskleidžia <i>kitokio</i> žmogaus pasaulis?	10
Vanda Juknaitė. <i>Tariamasis iš tamsos</i>	
2. Kaip išgyventi paauglystę?	16
Kristina Gudonytė. <i>Blogos mergaitės dienoraštis</i>	
Požiūrio kampas	25
Apibendrinimas	26

V ciklas

Fantastinė literatūra. Kiek tikrovės yra fantastinėje literatūroje?	30
Kodėl žmonės fantazuoja?	32
1. Koks tas fantastikos pasaulis?	34
Justinas Žilinskas. <i>Kaukas Gugis ir kerų karas</i>	
2. Kas slypi po išoriniu fantastikos klotu?	46
Justinas Žilinskas. <i>Kaukas Gugis ir kerų karas</i>	
Požiūrio kampas	66
Apibendrinimas	67
Kuriame filmą	68

VI ciklas

Fantastinė literatūra: tarp knygos ir filmo	72
Ar fantazija turi ribas?	74
1. Kodėl žmogui reikia nuotykių?	76
Džonas Ronaldas Ruelis Tolkinas. <i>Hobitas, arba Ten ir atgal</i>	
2. Kas padeda įveikti sunkumus?	85
Džonas Ronaldas Ruelis Tolkinas. <i>Hobitas, arba Ten ir atgal</i>	
3. Kaip nepaklysti tarp knygos ir filmo?	95
Filmų trilogija „Hobitas“	
4. Kokia gėrio kaina?	104
Džonas Ronaldas Ruelis Tolkinas. <i>Žiedų valdovas. Žiedo brolija</i>	
5. Kokia draugystės vertė?	122
Džonas Ronaldas Ruelis Tolkinas. <i>Žiedų valdovas. Žiedo brolija</i>	
Požiūrio kampas	134
Apibendrinimas	136
Sąvokų žodynas	143
Kokius kūrinius ir tekstus skaitysime 8 klasėje	147

IV CIKLAS KAIP MENAS GALI PADĖTI SUAUGTI?

Šiame cikle

Ko gali išmokti jaunas žmogus sudėtingose situacijose?

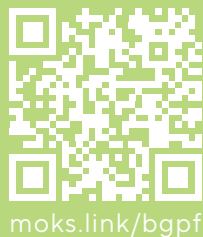
1. **Ką atskleidžia *kitokio* žmogaus pasaulis?**
Vanda Juknaitė. *Tariamas iš tamsos*
2. **Kaip išgyventi paauglystę?**
Kristina Gudonytė. *Blogos mergaitės dienoraštis*

Ką veiksime

- **Aiškinsimės**, kaip gali būti kuriami darnūs tarpusavio santykiai, sklandžiai sprendžiamos problemos, išvengiama *kitokio* asmens stigmatizavimo.
- **Skaitysime, nagrinėsime, aptarsime** Vandos Juknaitės pokalbių knygos „Tariamas iš tamsos“ ir Kristinos Gudonytės romano „Blogos mergaitės dienoraštis“ ištraukas.
- **Pateiksime** argumentuotas išvadas, **nurodysime** knygų ir filmo emocinį poveikį.
- **Rašysime** interviu klausimus, pagrindines idėjas; dienoraštį; laišką; patarimus suaugusiems.
- **Kursime** ir **pristatysime** socialinės reklamos scenarijų ir vaizdo klipą.

Raktiniai žodžiai

- interviū
- publicistinis stilius
- dokumėntinis filmas
- grėžinė literatūra
- žargonas
- moto
- dienoraštis
- sociálnė reklama
- romanas
- dialogas
- frazologizmas
- straipsnis

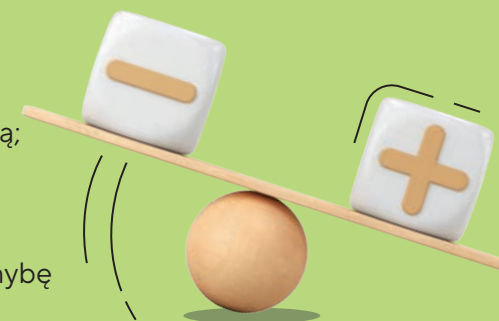

Ko gali išmokti jaunas žmogus sudėtingose situacijose?

- Įsižiūrėkite į nuotraukas ir nusakykite paauglių savijautą, ją nulėmusias priežastis.
- Palyginkite nuotraukas ir nurodykite, kuo skiriasi vaizduojamų paauglių situacija, nuotaika.
- Jei patys esate susidūrę su panašiomis situacijomis, pasidalykite patirtimi su klasės draugais.

Kokie būtų jūsų santykiai su kitais, jeigu jūs...

- ...būtumėte visiems malonus ne tik sėkmingą, bet ir prastesnę dieną;
- ...ramiai išklausytumėte net ir pykstantį žmogų;
- ...ieškotumėte ne kaltųjų, o problemos sprendimo;
- ...ne kurstytumėte apmaudą, o stengtumėtės susitaikyti;
- ...išmoktumėte prisipažinti suklydę ir taip kitam suteiktumėte galimybę mokytis atleisti;
- ...mandagiai kalbėtumėte su visais, net ir tais, kuriems nepritariate;
- ...nepyktumėte, jeigu kiti jus pranoktų;
- ...būtumėte dosnūs bet kokiomis aplinkybėmis;
- ...palaikytumėte teisiuosius, net jei toks jūsų elgesys būtų nepopuliarus.

Ką patirsite nagrinėdami kūrinius ir atlikdami užduotis?

Susipažinsite su *kitokio* žmogaus pasauliu.

Aiškinsitės, kaip spręsti paauglystėje kylančias problemas.

Gilinsitės, kokios paauglių problemos gvildenamos vaizduojamajame mene.

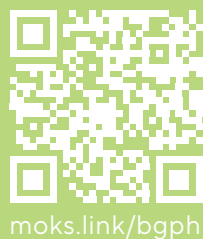
Mokysitės įsijausti į *kitokio* žmogaus situaciją ir apibūdinti savo potyrius.

Sužinosite, kokių atsakymų į paaugliams rūpimus klausimus galima rasti meninėje kūryboje.

1. Aptarkite, kokių **autoritetų** reikia paaugliams. Kodėl?
2. Brangiausias yra laikas, kurį artimieji ar svarbūs žmonės skiria jaunuoliui, kurio jam visada randa. Ne patarimai, bet laikas. Ar pritariate šiai minčiai? Kodėl? Pateikite pavyzdžių.

Autoritėtas – visuotinai pripažinta reikšmė, įtaka; visuotinį pripažinimą turintis asmuo ar įstaiga.

Kaip išgyventi paauglystę?

- Skaitysime Kristinos Gudonytės **romāno** „Blogos mergaitės dienoraštis“ ištraukas ir aiškinimės, su kokiomis paauglystės problemomis susiduria veikėja.

- Nagrinėsime kūrinio **kompoziciją** ir kalbinę raišką.

- Stebėsime veikėjos poelgių raidą ir formuluosime išvadas.

Kas gali padėti paaugliui, kai jam būna sunku?

Ko imtis, kai nebeįmanoma pakelti užgriuvusių problemų naštos? Įsižiūrėkite į nuotraukas. Kurie siūlomi sprendimai jums priimtini? O gal turite savo problemų sprendimo būdą? Pasidalykite patirtimi.

Romānas – epo (epikos) žanras; didelės apimties, dažniausiai prozos, kūrinys. Būdinga laisvos struktūros išplėtotas siužetinis pasakojimas, kuriame vaizduojamas dvasinės krizės ištikto žmogaus likimas, jo charakterio raida, meilės linija, santykiai su aplinka.

Kompozicija – literatūros ir meno kūrinio sandara – kūrinio elementų išdėstymas, ryšių tarp atskirų jo dalių ir ryšių tarp jų ir visumos suderinimas siekiant sukurti vientisą meninį vaizdą.

Ar žinote?

Kristina Gudonytė (1949–2023) – lietuvių rašytoja, aktorė, režisierė, scenaristė. Romanas „Blogos mergaitės dienoraštis“ laikomas viena autobiografiškiausių rašytojos knygų. Kaip pasakojo pati Gudonytė, idėja parašyti knygą kilo vartant senus paauglystės laikų užrašus, dienoraščius, skaitant eiles, kurtas nelaimingai įsimylėjus. Romano veikėja maištingoji Kotryna labai panaši į rašytoją: paauglystėje ši taip pat nesutarė su tėvais, ieškodama savo vietos po saule darė nemažai klaidų, mokėsi pažinti save ir pasaulį.

Kristina Gudonytė

RENGIAMĖS SKAITYTI

① Sakoma, kad paauglystė yra sunkus amžius ir patiems paaugliams, ir jų artimiesiems. Perskaitykite straipsnį, skirtą kampanijai „Paauglystė yra visiškai normalu“, ir jei norite, pasidalykite problemomis, su kuriomis esate susidūrę. Jei asmenine patirtimi dalytis nenorite, galite aptarti jums apskritai žinomas, savo aplinkoje matomas ir atpažįstamas paauglystės problemas.

„Paauglystė yra visiškai normalu“

② Skaitydami Kristinos Gudonytės romano „Blogos mergaitės dienoraštis“ ištraukas atkreipkite dėmesį į problemas, su kuriomis susiduria pagrindinė kūrinio veikėja Kotryna.

Dienoraštis – chronologiniai (išdėstyti nuosekliai pagal laiką) datuoti užrašai, kuriuose periodiškai fiksuojami dienos įvykiai, pastebėjimai, išgyvenimai. Jame atsispindi visuomeniniai įvykiai, šeimos, asmeninis gyvenimas, rašančiojo dvasinė istorija.

Kristina Gudonytė Blogos mergaitės dienoraštis

Romano ištraukos

Penkiolikmetę Kotryną mama nuveda pas psichologę, nes mergaitė pradėjo mikčioti, sapnuoti keistus sapnus, tapo uždara. Gydytoja pataria paauglei stebėti save, analizuoti savo veiksmus.

Birželio 16 diena, rytas

<...>

Savistabos sumetimais nutariau sudaryti savo blogą ir gerų savybių sąrašus.

Kotrynos G. charakterio minusai:

1 minusas. Aš klaidingai nesugebu nieko padaryti iki galo. Kantrybės stoka.

2 minusas. Periodiškai padarau ką nors tokio, dėl ko paskui žiauriai gailiuosi. Bet vis tiek darau,

velnias! Darau tai, galima sakyti, tyčia, nors kartais nelabai suprantu kodėl. Kai būnu pakankamai pasiūkšlinusi, pajuntu tikrą kaifą ir kaifuoju¹, kol galop pradedu vemti nuo savęs. Tada ateina švarinimosi periodas. Aš visaip stengiuosi taisyti tas nesąmones, kurias iškrėčiau, būnu mandagi ir gera visiems, padedu kiekvienam ko nors prašančiam, beveik nesikeičiu <...> ir kasdien juntų, kaip nepaliaujamai švarėju, švarėju... Kam tenka bendrauti su manimi mano švarinimosi periodu, aikčioja: „Vaje, kokia gera mergaitė!“, ir jie būna absoliučiai teisūs. Galų gale ateina akimirka, kai pasijuntu bemaž sterili, ir tada man vėl pasidaro klaidingai nuobodu. Tada vėl viskas prasideda iš naujo. (Kodėl negaliu būti tokia kaip Laura? Ji visada batus pasideda ten, kur reikia.)

3 minusas. Kartais, kai mane kas nors išvaro iš kantrybės ir aš susiparinu², pradedu mikčioti. Be to, kramtau nagus. Nagai tragiški, bet visa tai niekai.

¹ **Kaifas** (žarg.) – malonumas; **kaifuoti** (žarg.) – smagiai, maloniai leisti laiką, smagintis, patirti malonumą.

² **Parintis** (žarg.) – 1. nervintis, jaudintis; 2. pykti; 3. drovėtis, spirtis.

Apibendrinimas

Kaip menas gali padėti suaugti?

Grėžinė literatūra – žodžio menas, teikiantis estetinį išgyvenimą; viena meno šakų.

Pagal ritmines intonacines kalbos savybes grėžinė literatūra skirstoma į *poeziją* ir *prozą*.

Pagal vaizdavimo būdą, objekto ir subjekto santykį skiriamos trys pagrindinės rūšys – *epika* (epas), *lyrika*, *drama*. Seniausiai literatūrai priskiriama mitai ir *tautosaka*.

Publicistinis stilius – vienas iš funkcinų kalbos stilių, turinčių mokslinio ir meninio stiliaus ypatybių. Svarbiausia jo vartojimo sritis yra žiniasklaida – periodinė spauda, radijas, televizija, informacinės technologijos.

Būdingas **publicistinio stiliaus turinys** – visuomenei aktualios (politikos, ekonomikos, dorovės, kultūros, sporto) temos, autoriaus požiūris nusakantys kūriniai.

Pagrindinės funkcijos – pranešimo ir poveikio (informuoti, pateikti faktų, išsakyti savo požiūrį, daryti įtaką, raginti veikti).

Publicistiniam stiliui būdingas konkrečių faktų konstatavimas, o dalykiškumas, tikslumas, glaustumas dera su vaizdingumu, emociingumu.

Interviū – žurnalistikos žanras, žurnalisto pokalbis su asmeniu ar asmenų grupe, siekiant pateikti visuomenei kokios nors informacijos.

Dienoraštis – chronologiniai datuoti užrašai, kuriuose periodiškai fiksuojami dienos įvykiai, pastebėjimai, išgyvenimai. Jame atsispindi visuomeniniai įvykiai, šeimos, asmeninis gyvenimas, rašančiojo dvasinė istorija.

Stráipsnis – nedidelis rašinys, spausdinamas periodiniame leidinyje ar rinkinyje. Pagal informacijos pobūdį straipsniai gali būti moksliniai, mokslo sklaidos, publicistiniai, probleminiai, apžvalginiai, redakciniai ir kiti.

Negrėžinė literatūra – tai informatyvūs tekstai apie egzistuojančius dalykus. Jais siekiama objektyviai pateikti faktais pagrįstą informaciją. Tokių tekstų funkcija – supažindinti, informuoti, paaiškinti, įtikinti, atskleisti savo požiūrį ir jausmus nesiremiant vaizduote.

Vandos Juknaitės knygos „Tariamas iš tamsos“ žanrinė paantraštė – pokalbiai su vaikais. Tai yra žmogaus ryšio su kitu žmogumi istorija, kuriama **dialogais** su ypatingų likimų vaikais: neregintais, negirdintais, nusikaltusiais, sutrikusio intelekto ar tiesiog sudėtingo gyvenimo. Pokalbių kalba beveik netaisyta, autentiška, bet įtaigiai liudijanti vaiko gyvenimą.

Kristinos Gudonytės romanas „Blogos mergaitės dienoraštis“ parašytas **dienoraščio** forma. Tai tarsi pokalbiai su savimi arba su draugu, kuriam galima patikėti slapčiausias mintis. Knygoje gausu kalbinės raiškos priemonių, nemažai ir paauglių vartojamo **žargono**.

Vaidybinis filmas – kino meno rūšis; filmas, grindžiamas aktorių vaidyba.

Dokumeñtinis filmas grindžiamas tikrovės fiksavimu ir jos interpretavimu. Vaizduojami realūs žmonės ir įvykiai, nufilmuota medžiaga montuojama pagal meninius, idėjinius ar kitus principus.

Sociálinė reklamá – reklama, skirta visuomenei šviesti, jos nuostatomis keisti; ji gali paskatinti žmones imtis naudingos veiklos, atkreipti dėmesį į aktualias tarpusavio santykių problemas.

Kaip padėti sau susidoroti su problemomis?

- Rašyti dienoraštį: fiksuoti savo išgyvenimus, nagrinėti iškilusias problemas.
- Rasti mėgstamos veiklos: sportuoti, realizuoti kūrybinius gebėjimus...
- Rašyti laiškus sau arba kitiems: išreikšti savo norus, lūkesčius...
- Padėti kitiems, savanoriauti.
- Rasti žmonių, kurie galėtų išklaudyti, patarti, pavyzdžiui, susisiekti su „Jaunimo linijos“ savanoriais.
- Ieškoti psichologo pagalbos.

Sukurkime

Remdamiesi skaitytais kūriniais ir savo patirtimi **sukurkite sociālinę reklāmą**.

- Pirmiausia **raskite** keletą socialinės reklamos pavyzdžių, **aptarkite** jų sritį, tikslą, funkcijas, poveikį visuomenei.
- **Pasidalykite** į grupes ir **pasiskirstykite** vaidmenis: scenarijaus autoriai, operatoriai, montažo režisieriai, kompozitoriai, dailininkai.
- **Susitarkite**, į kokią socialinę problemą stengsitės atkreipti visuomenės ar tikslinės grupės dėmesį.
- **Suplanuokite** reikalingas veiklas, **parašykite** reklamos scenarijų ir **nufilmuokite** vaizdo klipą. **Remkitės** patarimais.
- **Surenkite** savo darbų peržiūrą: **aptarkite**, ar suprantamai nurodyta socialinė problema, ar apibrėžta tikslinė grupė, kuriai skirta ta socialinė reklama, ar tinkamas socialinės reklamos tikslas, gerai suvokiamos funkcijos; kaip siekiama paveikti žiūrovus ar klausytojus.
- Prireikus savo darbus **patikslinkite**, **suredaguokite** ir **pristatykite** mokyklos bendruomenei.

Scenarijaus autoriai atpasakoja istoriją: nurodo jos laiką, vietą, apibūdina veikėjus, jų santykius, nusako, kas vyksta, kuri filmo vieta yra veiksmo užuomazga, kulminacija, atomazga.

Operatoriai nurodo filmavimo plano funkcijas, aptaria kameros judėjimą, atskleidžia, kaip perteikiamas veikėjų vidinis pasaulis.

Kompozitoriai įvertina filmo garso takelį: kokiose scenose kokia muzika skamba, kokią nuotaiką ji sukuria.

Montažo režisieriai paaiškina, kiek scenų sudaro filmą, kokia kadro trukmė, kokios vidinės jungtys sieja scenas.

Dailininkai aptaria filmo veikėjų kostiumus, rekvizitą, apšvietimą, dekoracijas, paaiškina, ką tai suteikia filmui.

Reklamà – žinių skleidimas norint išgarsinti, patraukti, sudominti. **Sociālinė reklamà** skirta visuomenei šviesti, jos nuostatomis keisti. Ji gali skatinti žmones imtis naudingos veiklos, pavyzdžiui, taupyti energiją, rūšiuoti atliekas, atkreipti dėmesį į aktualias tarpusavio santykių problemas. Dažniausiai sociālinės reklamos užsakovai yra nevyriausybinės organizacijos ar valstybės institucijos.

Patarimai

Kaip kurti reklamos scenarijų ir vaizdo klipą?

- Pagalvokite, apie ką norėtumėte kurti reklamą, kokios problemos jus domina, kokio tikslo sieksite.
- Sukurkite istoriją: nuspręskite, kur ir kada vyks veiksmas, kokie veikėjai dalyvaus, kokios jų funkcijos, norai, siekiai. Numatykite veiksmo pradžią, svarbiausią įvykį, koks bus jo poveikis veikėjams ir veiksmo atomazgai.
- Apgalvokite, kiek scenų sudarys reklamą, kokia bus kadro trukmė, kokios scenų vidinės jungtys.
- Numatykite filmavimo planą, kameros judėjimą.
- Parinkite tinkamą muzikinį foną.
- Apgalvokite, kokia bus veikėjų apranga, koks rekvizitas, parinkite tinkamą apšvietimą.
- Savo istoriją nufilmuokite.

Įsivertinu

I. PRADEDU

Nerimauju dėl nesėkmių ir kritikos.

Užduotis atlieku, jei man kas nors padeda.

II. MOKAUSI

Stengiuosi išvengti nesėkmių ir kritikos.

Užduotis atlieku pagal nurodymus.

III. GEBU

Mokausi iš nesėkmių.

Užduotis atlieku su tikslingai pasirinkta pagalba.

IV. TOBULĖJU

Nebijau nesėkmių, drąsiai priimu kritiką.

Užduotis atlieku savarankiškai.